

Ács József

ÉLETÜNK EGYKOR

2017-10-29 | NOVELLA

Bizonyos településekre, tűnjék elsőre bármily barátságosnak a környék, kedvezőnek a fekvés, megfelelőnek a közlekedés, önszántukból kevesen költöznek. Ilyen Szpartak, ez a kis falu Donyeck északi peremén. Határát a szovjet időkben felállított, majd világoskékre festett, ormótlan vasoszlop jelzi. Hajdan kertes házak, családias légkör fogadta az ideérkezőt. A letelepedést fontolgatókat elsősorban a Szergej Prokofjev

Nemzetközi Repülőtér közelsége tántorította el. Aki nem itt nőtt fel, elviselhetetlennek találja a fel- és leszálló gépek zaját. Az őslakosok viszont annyira megszokták, hogy a csönd keltene hiányérzetet.

Mint most.

2014-ben egy áprilisi napon öcsém lélekszakadva törte rám az ajtót.

— Figyelj, Igor bevisz minket a városba, kigurítalak, ezt most neked is látnod kell!

— Frászt.

Jurij kisgyerekként is nyughatatlan lélek volt. Hányszor ordított vele anyánk, mert elcsavargott! A szomszédunk, Mitya bácsi szerint egy kiadós verés többet ért volna. Anyánk nem ütött meg bennünket soha. Azt felelte Mitya bácsinak — aki bányászként korkedvezménnyel ment nyugdíjba —, hogy túl sok ideje van.

Az hiányzott anyánknak legjobban: az idő.

Főként miattam. Hatévesen kiszaladtam az utcára, és elcsapott egy Moszkvics. Azóta kerekesszékhez köt a bénulás. A doktornő annak idején hangsúlyozta, hogy a lehetőségekhez mérten teljes életet kell élnem. Hát, nem tudom.

A baleset után anyánk még jobban féltette az öcsémet, nem engedte sehová. Jurij viszont folyton elszökdösött. Anyánk egy idő után feladta a küzdelmet. Bezárni, megkötözni nem fogom, mondta Mitya bácsinak. Elég baj nekünk Nyikita.

Ez volnék én.

Apánk réges-rég olajra lépett. Eltűnt, és egyetlen rubel gyerektartást sem fizetett. Anyánk a maradék holmiját és a fényképeit összecsomagolta, és felvitte a padlásra, aztán hallgatott. Magától sosem hozta szóba, ám ha valaki tájékozatlanul férje, Joszip

felől érdeklődött, terjengős előadást kellett végighallgatnia. Hogy a Szovjetunió mely sarkában tanyázik, nem tudni. Aztán megszűnt a Szovjetunió, anyám pedig végleg letett férje kereséséről.

Eleinte dühödten csapta a szennyest a mosógépbe, csörömpölve mosogatott, türelmetlenül főzte a teát, keverte a kását, reggelente heves indulattal, kiabálva rángatta ránk a kabátot. Negyvenötödik születésnapján utolérte a vallomástétel kényszere.

Anyánk kedvencét, a meggytortát öcsém hozta a városból. Jura befalta az elé tett szeletet, letette a villát, s szabadkozott, hogy indulnia kell, megígérte Toljának, segít megvenni valami roncsot. Anyám legyintett, és újra töltött magának a kivételes alkal-
makra félretett pezsgőből, amit nem kedvelt, de az ünneplés tartozékának hitt. Ennyit nem szokott inni, futott át a fejemen, és, bár én sem szeretem a pezsgőt, közelebb gurultam és töltöttem magamnak. Anyám rám nézett, de úgy, mintha a falat bámulná

mögöttem. Azt motyogta, hogy sokáig azért bánt velünk ingerülten, mert mindkettőnk arcán a férjét látta gúnyosan vigyorogni. A balesetem után ráeszmélt, hogy újra bennünket lát, és ha nem hangzana hülyén, azt mondaná, ezért hálás nekem.

Most tényleg a szemembe nézett.

— Nem szeretem a pezsgőt.

Felkapta a kiürült üveget: kör alakú folt éktelenkedett alatta a tálcán. Letörölte a palackot, és ingatag léptekkel elindult a konyha felé.

— Ha kérsz még tortát, egyél.

*

Jurának nemcsak kivételes kezűgyessége volt, de pillanatok alatt átlátta a műszaki problémákat is. Csak józan ész kell hozzá, mondogatta. Minden idejét a barátai autószerelő műhelyében töltötte: a munkába feledkezve nemegyszer hajnalban jött haza. Olyankor másnap délig aludt.

Szerencsés embernek tartottuk, mert a szenvedélyével keresi a kenyerét. Alkatrészeket adtak-vettek, Vologya városszéli műhelyében különleges öszvér-autókat gyártottak, aztán szépen felpolírozva jó pénzért eladták. Állítólag bűnözőknek, de az öcsém azt mondta, nem érdekli, ki miből fizeti meg a munkáját. Általában töredék áron meg tudta javítani az autókat, s a kínos pénztelenség közepette gyorsan híre ment tudásának.

Barátai elmerültek a számítógépezésbe, ő meg aggasztónak találta, hogy a haveri körből egyre kevesebben kaphatók egy kis munkára a műhelyben.

— Mit tudják ezek, milyen érzés döngetni a dnyepropetrovszki úton olyan kocsival, amit három roncsból te magad raktál össze, s jobban szalad, mint bármelyik újkorában! Azok okoskodnak, akik egy szalmaszálát sem tudnak keresztbe tenni.

— Mint én — szúrtam közbe.

— Barom.

Jura vigyorogva hátra vágott.

— Te beszélsz? Egész nap négy keréken jársz!

*

A politika Jura társaságában sokáig senkit nem érdekelt – üres frázispufogatás, ami legfeljebb arra jó, hogy a késő esti híradón elaludhasson az ember — „narancsos forradalom” ide vagy oda. De amikor tapasztalták, hogy tíz év alatt sem jutnak egyről a kettőre, hirtelen feléledt a politikai érdeklődésük.

— Nagy tüntetés lesz — újságolta Jurij.

— Képzelem.

— Kijevben azt mondták, nincs kormány, mi vagyunk a kormány, és kész. Most megyéről megyére haladnak, és átveszik a közigazgatást.

— Tudom, olvastam.

— Megelőzzük őket. Ezt mi is meg tudjuk csinálni.

— Nem kétlem.

— Minden tévécsatorna hazugságokat sulykol. Ki kéne jönnöd egyszer a valóságba.

— Még én hiányzom oda a tolókocsimmal.

Anyánk aggódott, hogy Jura és baráti köre folyton politikáról vitatkozik, holott azelőtt kizárólag hengerfejekről meg szimeringekről tárgyaltak.

— Mit szól ehhez, Mihail Szergejevics?

Mitya bácsi a kerítés túloldalán épp a csirkéket etette. Mérgesen legyintett. Tudtuk, elvből nem néz tévét, nem hallgat rádiót, nem olvas újságot.

Anya a vasárnapi ebédnél próbálkozott, az uborkasaláta fölött:

— Fiam, nem helyeslem, amit csináltok.

Jurocska robbant: hogy ők meg ezt a neonáci bűnözőkkel végrehajtott puccsot nem helyeslik. Döntsön a nép, ahogy a Krímben, ők is megcsinálják a maguk színes forradalmát. Ki ez a Jacenyuk?! Az amerikaiak válogatták össze a kormányát, még a puccs előtt!

— Nem méysz oda és kész!

— Nem tudjátok, miben vesztek részt – tettem hozzá.

— Ugyan már, Nyikita! Hát mi csináljuk!

Jurij persze elment, mi vártuk a híreket. A rádióban hallottuk, hogy a tüntetők betörték a megyei hivatal épületébe és elfoglalták az első két szintet, majd kikiáltották a Donyeck-i Népköztársaságot.

Jurocska másnap délben állított be.

— Hála a jó Istennek! — szakadt ki anyánkból. — Megjöttél végre!

— Ittunk a fiúkkal — motyogta öcsém émelyegve. — Nem kellett volna. De ünnepelni akartak.

— Hallom, betörtetek ajtót-ablakot.

— Mit csináltunk volna? Vasárnap zárva a hivatal.

— Ti is garázdálkodtok, mint a kijeviek?

— A kemény mag. Előkerültek a baltanyelek. Ez nem megy másképp. Nyugdíjasokkal nem lehet forradalmat csinálni. De most lefekszem.

Amíg aludt, a híradó tudósításait néztük, ezek szerint az önjelölt lázadók Putyint kérik, küldjön békefenntartókat, hogy megteremtsék egy újabb annexió előfeltételeit. Jurij csak estefelé támolygott elő, anyám teát főzött neki.

— És mi van Gubarjevvel? — kérdeztem. — Márciusban még őt kiáltottátok ki kormányzónak.

— Állítólag Kijevben tartják fogva — felelte. — Követeljük a szabadon bocsátását.

— Furcsa figura. Most szocialistaként lengeti a vörös csillagos zászlót, de azt mondják, a pánszlávista orosz neonáciknál kapott kiképzést, a jelük virágnak stilizált horogkereszt.

— Lehet — hörpölt öcsém a teába. — Fő, hogy május 11-ig meglesz a népszavazás.

Pár nap múlva Jurocska sötét arccal érkezett haza, és elújságolta, hogy katonai egységek közelednek felénk. Velük a terrorelhárítás egységei és a Jobb Szektor rohamosztágosai. Hogyan lehet ilyen körülmények között népszavazást tartani?

— Ugyanezt hallottuk a túloldalról — feleltem. — Hogy terroristák vagytok, és a fenyegetettség légkörében tartott népszavazás érvénytelen. Ahogy a krími népszavazás is az volt.

— Te tulajdonképpen kinek az oldalán állsz?

Jurij nem várta meg a választ. Bevágta az ajtót és elnyargalt.

— Mi történt? — toppant be anyám. — Összevesztetek?

Vállat vontam.

Ilyesmire eddig nem volt példa. Magam sem tudom, minek játszottam az ördög ügyvédjét. Talán mert minden háború első áldozata az igazság. A tettek kifordulnak önmagukból, a jó szándék félresiklik, de tudtam, aligha tarthatom vissza Jurát.

A népszavazást megtartották, elsöprő többség az önállóság mellett voksolt. A két hét múlva lezajlott elnökválasztáson mégis a milliárdos Porosenko nyert.

– Legitimálták magukat.

– Bedőlsz nekik? — legyintett.

Megkértem Jurát, nyissa ki az ablakot, mert áporodott a levegő. Szpartakra különös, május végi éjszakai csend borult. Az égbolt, mint valami fölénk feszített hártya, vagy dob bőre, amit nemsokára megütnek.

*

Másnap fegyverropogásra ébredtünk.

— Jura! — kiáltottam. — Kitört a háború!

Nagy csörömpölés, a kislámpa kialudt.

– Nincs áram.

– És anya?

Beleugrott a papucsába, és rohant az utcára.

— Menj be fiam, megfázol — szólt át Mitya bácsi a szomszédból. — Anyád itt van nálam, mindjárt megy.

Mire kiértünk a konyhába, anyánk már a viaszosvászonral leterített asztalnál ült. A régi zsebrádió állomás kereső gombját tekergette, de abban a tíz percben, amíg az elem bírta, mindenhol zenét sugároztak vagy másról beszélgettek.

— Megyek, megnézem, mi folyik kint!

— Mit képzelsz! Eszedbe ne jusson! — rivallt rá anyánk. — Takarítunk!

Szóttanul nekiálltunk: öcsém port törölt, anyám felmosott, rám az ülve végezhető apróbb munkákat hagyták. Az áram nem jött vissza, de alábbhagyott a csatazaj. A reptér felől vadászgépek közeledtek. Csalifáklyákat szórtak maguk mögé, hogy a hőérzékelős rakéták ne találják meg a hajtóművet.

— Légierőnk nincs — törte meg a hallgatást Jura. — Csak Oroszországnak.

— Na, attól mentsen meg minket az Isten! — szakadt ki belőlem.

Jura kérdően vont fel a szemöldökét. Én a kockás plédet néztem, amivel évek óta le szoktuk takarni a lábamat, és bólogattam.

*

Másnap Jurát sem erővel, sem jó szóval nem lehetett otthon tartani.

– Gyere, fiam, diót pucolunk! Diós metélt lesz.

Szerettem anyámmal diót törni. Ő a kalapácsra esküdött, én a diótörőre. Kopácsoltunk, roppantgattunk, ő közben a színházi kalandjait mesélte, mert az Operaházban dolgozott, jelmezeket varrt, javított.

Jurocska megint késő este keveredett haza, piszkosan, csuromvizesen.

– Fegyveresek törtek be a hokicsarnokba. Szétverték a biztonsági kamerákat, aztán kifosztották és végül felgyújtották az egészet. De minket nem engedtek be a tűzoltók.

Levetkőzött, a petróleumlámpa fényénél mosdott, és nekiesett a diós tésztának.

— Az új elnök szerint a szakadárok fosztogattak.

Másnap új ötlettel állt elő.

— Átviszlek Vologyához. Náluk van áram és internet.

Legurított az udvarra és beemelt az öreg Lada anyósülésére.

— Repedt a szélvédő — mondtam.

— Tudom, láttam. — Jura összecsuksa a tolókocsit és becsúszta a hátsó ülésre. — Tegnap nekiverődhetett valami. De ezzel még évekig elleszünk.

Az autót Vologyáékkal felspécizték, nem Lada-motor volt benne, valami erősebb.

— Megy, mint a golyó, mi?

Mikor begurultunk Vologyáék műhelyébe, a srácok lelombozva gubbasztottak a hátsó traktusban. Hírportálokat és hálóra feltöltött videókat böngésztek.

— Érkeznek a gratulációk. Obama és Merkel.

– Az új elnöknek gratulálnak? — kérdezte.

— Naná.

— Látod? — fordultam Jurához. — A világ szemében ti terroristák vagytok.

— Ki az a ti? És te? Ne szórakozz! Azt mondom, adjuk fel?

— Lássátok be, Putyin nem kockáztat Kelet-Ukrajnáért. Ennek a térségnek nincs stratégiai jelentősége.

— Jó, hogy mondod. Ma is több tucatnyian haltak meg.

A fiúk elhallgattak. A képernyőn új felvétel: a rakétagránáttal kilőtt teherautó véres hullákkal teli platója.

— Nézzétek meg jól — mondtam. — Ezt lehet.

*

Szeptember végén kiújultak a harcok.

Nemcsak a mindenre elszánt helyi erők sorakoztak fel. Jöttek az afgán háború veteránjai, az oroszellenes dzsihadistából Moszkva-pártivá lett Kadirov csecsenjei, alánok Észak-Oszétiából, a szénbányászok, a munkátlanok, a nyomorgók, az akció-sci-fiken és videójátékokon nevelkedett fiatalok, az unatkozók. Vonultak széles sorokban, kezükben gépfegyver, derekukon lőszer. Éjjel találatot kapott a vegyesbolt. A törmeléket délelőtt ellapátolták, de az üzlet zárva maradt.

Egy hét múlva biztonsági okokból az egész telepen elzárták a gázt. Jura dacosan sétált hátra a sufnihoz.

— Azért sem megyünk el innen.

A deszkák és limlomok mögött, a bódé sötét sarkában régi sparhelt lapult. Mitya bácsival kihúzták és a kézikocsira billentették. Jura nekilátott a régi kéménylyuk tisztításának. Korom, madártoll, mindenféle törmelék folyt ki a vödörbe.

— Ha ezzel végeztem, megyek a kiserdőbe tüzelőért.

Negyedóra múlva hörrent a Lada motorja. Jurocska ócska pokrócokat teregetett a hátsó ülésre. Láttuk, ahogy kikanyarodik az utcára, int nekünk, és elindul. Anyánk csukta be utána a nagykaput. Odakint kesernyés füstszag. Valahol avart égettek.

Már sötétedett, de Jura sehol. Meg kellett gyújtanunk a petróleumlámpát.

— Ennyi idő alatt már egy fáskamrára valót össze lehet szedni — csapta le a gyufát anyám. Nagyon nyelt és átment Mitya bácsiért.

Tanakodtunk, mitévők legyünk.

— Sötét van már, hogy elinduljunk — szólt Mitya bácsi. — Ilyenkor a legveszélyesebb.

Megállapodtak, hogy reggelig várnak. Hátha megjön Jura.

Hajnalban áthúztam magam a befékezett tolokocsiba. Kigurultam az előszobába. Senki. A kapu felől beszélgetés foszlányai szűrődtek be. Aztán kicsapódott az ajtó.

— Jurát lekaszabolták a kiserdőnél.

*

— Be kéne költöznünk a városba —mondta a régi varrógép mellől anyám. — Csak nem tudom, kihez.

Anyám nővére Csernyihivben két éve halt meg, pár hónap alatt vitte el a rák. A férje alkoholista, kiszámíthatatlan hangulatember, négyemeletes házakból álló lakótelepen lakik, lift nincs. A kolléganői mind lakótelepen élnek. Nekünk kertés házat vagy legalább földszinti lakást kéne találni.

Az Operaház adott egy mikrobuszt, azzal mentünk a temetésre.

Hideg, esős, szeles nap. Vonultunk, mint a fekete hangyák, araszoltunk a Scseglovskoje temetőben. A gizgazok és barnuló kórók fojtogatta sírokat égszínkére vagy feketére festett térdmagasságú vaskerítések övezték. A jórészt acéllemezekből hegesztett síremlékeket jócskán kikezdte a rozsdá. A névtábla fölé elhelyezték az elhunyt ovális fényképét is. Egy pajzsal-karddal ékített, fényes gránit sírboltra fémöntvény angyal zuhant.

A földhányás mellett Jura barátai, egykori osztálytársai álltak, előkerült egy fekete-kék-piros zászló is. Vologya beszélt, megemlékezett öcsém leleményességéről. Szavai kődarabokként hullottak alá.

*

Télire való tüzelőt végül Mitya bácsi szerzett, a legjobbkor, a következő hetek ugyanis ködös novemberi időt hoztak, és a nyirkos hideg csontig hatolt. Ropogtak a sparheltbe tömködött akáchasábok, a réseken vörös fény csapott ki. Anyámmal odahúzódtunk, hogy lefekvés előtt átmelegedjünk.

Vologyáék eljöttek a nagyobb rönköket felaprítani. Pokrócokba bugyolálva kigurítottak a sufni mellé. Baltacsattogtatás közben mesélte, hogy a reptér kifutópályáján felrobbant tankok roncsait mossa az eső, a terminál épületéből törmelékkel borított csontváz maradt, a harc mégis tovább folyik.

Mitya bácsi szerzett krumplit, káposztát, sokszor főztünk levest, átjárt hozzánk. A konyhában üldögéltünk, én sokat olvastam. Petróleumkészletünk viszont gyorsan fogyott.

Egy hét múlva anyám reggel úgy döntött, nem megy be az Operába. Teát akart főzni. Megnyitotta a csapot, de a fémcső csak hörgött. A vízműtelep is találatot kapott. Fazékban havat olvasztottunk. Anyám panaszkodott, hogy a száraz idő miatt zsugorodnak a kertben a hófoltok, a felszínük is egyre piszkosabb. Mitya bácsi bányásztársánál azonban működött a régi kút. Attól kezdve mindenki odajárt a vödreivel.

Anyám szombat reggel két vödörrel indult. Hallottam a kaput csapódni. Aztán dörrenés, az ablaküveg csörömpölve hullott a padlóra. Kigurítottam magam az előszobába, kinyitottam az ajtót. Mitya bácsit láttam, fejébe csapott usankával. Újabb

dörrenés, ezúttal valamivel távolabbról.

Mitya bácsinak kulcsa volt a kapunkhoz.

— Nyikita... — állt meg a küszöbön. — Édesanyád meghalt. Mellette robbant fel a gránát. Ne félj, fiam, én gondoskodom rólad.

Megszorította a kezemet. Igazából a mozdulata, kérges tenyere hitette el velem, hogy amit mondott, valóban megtörtént.

kép | streetwrk.com, flickr.com